

महाराष्ट्र सिंचन पध्दतीचे शेतकऱ्यांकडून व्यवस्थापन अधिनियम २००५ ची प्रभावी अंमलबजावणी व त्या अंतर्गत स्थापन झालेल्या पाणी वापर संस्थांच्या अडीअडचणीचे निराकरण करून त्यांना प्रभावी व कार्यक्षम करण्यासाठी राज्यस्तर शिखर समिती स्थापन करणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन
जलसंपदा विभाग
शासन निर्णय क्र. सीडीए २०२४/(९३/२०२४/लाक्षेवि(कामे),
मंत्रालय, मुंबई ४०००३२.
दिनांक - ११ ऑक्टोबर, २०२४

- वाचावे- १) जलसंपदा विभाग, शासन निर्णय क्र. सीडीए- / (४१७/२००९)/ लाक्षेवि (कामे), दि.०५/०७/२००९.
- २) जलसंपदा विभाग, शासन निर्णय क्र. सीडीए-१००८/ (३०/२००८)/ लाक्षेवि (कामे), दि.२४/०९/२००७.
- ३) जलसंपदा विभाग, शासन निर्णय क्र. सीडीए-२०२२/प्रक्र८१/लाक्षेवि(कामे), दि. १०/०३/२०२३.

प्रस्तावना -

सहभागी सिंचन या धोरणांतर्गत महाराष्ट्र राज्याने सन २००५ मध्ये महाराष्ट्र सिंचन पध्दतीचे शेतकऱ्यांकडून व्यवस्थापन अधिनियम २००५ हा अंमलात आणला आहे. महाराष्ट्र सिंचन पध्दतीचे शेतकऱ्यांकडून व्यवस्थापन अधिनियम २००५ अंतर्गत लघु वितरीका, वितरीका कालवा व प्रकल्पस्तरीय पाणी वापर संस्थांची स्थापना करण्यांत येत असून, कार्यान्वित झालेल्या पाणी वापर संस्थांना सिंचन प्रणाली हस्तांतरित करण्यांत येते. सदर संस्थांनी सिंचन व्यवस्थापन अंतर्गत सदर प्रणालीची देखभाल दुरुस्ती करणे, पाण्याचे समन्यायी वाटप करणे, पाणीपट्टी गोळा करणे इत्यादी सर्व जबाबदाऱ्या पाणी वापर संस्थेवर सोपविण्यात आल्या आहेत. उपरोक्त कायद्यापुर्वी संदर्भित शासन निर्णय १ नुसार पाटबंधारे प्रकल्पांवर सहकारी पाणी वापर संस्था या स्थापन होऊन कार्यान्वित आहेत.

महाराष्ट्र सिंचन पध्दतीचे शेतकऱ्यांकडून व्यवस्थापन अधिनियम २००५ च्या अंमलबजावणीत येणाऱ्या अडचणींवर मात करण्यास्तव कायद्यात अमुलाग्र बदल करणे आवश्यक असल्याने शासनाने दिनांक २४/०५/२०२२ व १०/०३/२०२३ नुसार अभ्यासगट स्थापन केला आहे.

या अभ्यासगटाने दि. ०८/०७/२०२३ रोजी ६ व्या बैठकीमध्ये २००५ पासून बहूतांशी फ़क्त लघु वितरीकास्तरीय व वितरीका स्तरीयच पाणी वापर संस्था स्थापन झाल्या आहेत व प्रकल्पीय पाणी वापर संस्था स्थापनेस गती देणे आवश्यक आहे. तसेच पाणी वापर संस्था कार्यान्वित राहणेसाठी त्यांना व जलसंपदा विभागालाही कायद्याची अंमलबजावणी करणेत येणाऱ्या अडचणी सोडविणे, पाणी वापर संस्थांना कार्यक्षम बनवणे, यासाठी वेळोवेळी सुधारीत व अद्यावत करण्यासंदर्भात शासन परिपत्रके /आदेश निर्गमित करणे बाबतचे धोरण ठरविणेसाठी शासन स्तरावर एक शिखर समिती (Apex Committee) स्थापनेचा प्रस्ताव शासनाचे विचाराधीन होता.

शासन निर्णय :

महाराष्ट्र सिंचन पध्दतीचे शेतक-यांकडून व्यवस्थापन अधिनियम २००५ नुसार पाटबंधारे प्रकल्पांचे सिंचन व्यवस्थापन पाणी वापर संस्थांची स्थापना करण्यात आली आहे. सिंचन व्यवस्थापनेमध्ये लाभधारकांचा / शेतक-यांचा सहभाग अनिवार्य करण्याचे धोरण शासनाने स्विकारले आहे.

अभ्यासगटाने शिफारस केल्यानुसार पाणी वापर संस्थांना येणा-या अडचणी दूर करणे व त्यासाठी राज्यस्तरावर बैठका घेऊन सुधारीत शासन परिपत्रके/मार्गदर्शक सुचना निर्गमित करणे चे धोरण आखणेसाठी राज्यस्तर पाणी वापर संस्था शिखर समिती खालील प्रमाणे गठीत करण्यांत येत आहे.

अ) शिखर समितीचे स्वरूप खालीलप्रमाणे आहे:-

१.	मा.जलसंपदा मंत्री, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई	अध्यक्ष
२.	सचिव (लाक्षेवि), जलसंपदा विभाग, मुंबई	सदस्य
३.	सचिव, जलसंधारण विभाग, मुंबई	सदस्य
४.	सचिव, कृषी विभाग, मुंबई	सदस्य
५.	महासंचालक, वाल्मी औरंगाबाद	सदस्य
६.	पाण्याचे संबंधित नॉन गव्हर्नमेंट ऑरगनायझेशन्सचे प्रतिनिधी	सदस्य
७.	व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र सहकार विकास महामंडळ (M C D C)	सदस्य
८.	कार्यकारी संचालक (सर्व महामंडळे)	सदस्य
९.	उप सचिव (लाक्षेवि), जलसंपदा विभाग, मुंबई	सदस्य
१०.	अधीक्षक अभियंता, पाटबंधारे संशोधन व विकास संचालनालय, पुणे	सदस्य सचिव
११.	पाणी वापर संस्थेचे प्रतिनिधी. (प्रत्येक प्रादेशिक विभागातील एक याप्रमाणे)	निमंत्रित सदस्य

ब) सदर समितीची कार्यकक्षा खालील प्रमाणे राहिल.

- महाराष्ट्र सिंचन शेतकरी व्यवस्थापन कायद्याच्या अंमलबजावणीतील अडचणी दूर करणे.
- पाणी वापर संस्था आर्थिक सक्षमीकरण करणे.
- गतवर्षीच्या सिंचन हंगामामध्ये पाणी वापर संस्था यांना आलेल्या अडचणी व त्या निराकरण करण्याच्या उपाययोजना.
- पाणी वापर संस्था कार्यान्वित राहण्यासाठी आवश्यक प्रशिक्षण व इतर विभागांशी समन्वय व सहकार्याने शासनाचे विविध योजनांचा पाणी वापर संस्थांना थेट लाभ उपलब्ध करून देणे.

क) शिखर समितीच्या बैठकांचे नियोजन

सदर शिखर समितीची वर्षातून दोन वेळा बैठक आयोजित करण्यात यावी.

ड) कार्यकारी संचालक यांचे सनियंत्रणाबाबत कार्यकक्षा पुढील प्रमाणे राहिल.

- i. सर्व कार्यकारी संचालकांनी त्यांचे कार्यक्षेत्र असलेल्या लाभक्षेत्रामध्ये पाणी वापर संस्था स्थापन करणे या संस्थांचे सक्षमीकरण संबंधात वरील कार्यक्षेत्र नमुद केलेल्या बाबींची सनियंत्रण करण्याची जबाबदारी कार्यकारी संचालकांची राहिल.
- ii. शिखर समितीच्या बैठकीत झालेल्या निर्णयांचे योग्यरित्या अंमलबजावणी होत असल्याची खात्री सनियंत्रण अधिकारी म्हणून कार्यकारी संचालक यांनी करणे बंधनकारक राहिल.
- iii. राज्यातील सामाजिक व भौतिक परिस्थितीनुसार त्या त्या प्रादेशिक क्षेत्रात स्वतंत्र अन्य पूरक व्यवसाय करणाऱ्या संस्थांचा पर्याय निवडून पथदर्शी प्रकल्पांवर अंमलबजावणी करणे.
- iv. पाणी वापर संस्था कार्यान्वीत राहण्यासाठी देय अनुदान उपलब्ध करून देणे.
- v. संबंधीत अधीक्षक अभियंता / मुख्य अभियंता यांचे समवेत तीन महिन्यातून एकदा बैठक घेण्यात यावी.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२४१०१११७१०५७१२२७ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्र राज्याचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(वैभव फाळके)

अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

- १) मा. राज्यपाल यांचे सचिव
- २) मा. अध्यक्ष/उपाध्यक्ष, विधानसभा, विधानभवन, मुंबई
- ३) मा.सभापती/उपसभापती, विधान परिषद, विधान भवन, मुंबई.
- ४) मा.मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
- ५) मा.विरोधी पक्षनेते, विधानसभा यांचे खाजगी सचिव, विधानभवन, मुंबई.
- ६) मा.विरोधी पक्षनेते, विधान परिषद यांचे खाजगी सचिव, विधानभवन, मुंबई.
- ७) मा. उपमुख्यमंत्री (वित्त व नियोजन) यांचे सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
- ८) मा.उपमुख्यमंत्री (जलसंपदा) यांचे सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
- ९) सर्व मा.मंत्री यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
- १०) विधानमंडळ ग्रंथालय, मुंबई (२ प्रती)
- ११) महासंचालक, माहिती व प्रसिध्दी संचालनालय, मुंबई (२ प्रती)
- १२) सदस्य सचिव, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण, मुंबई.
- १३) मुख्य कार्यकारी अधिकारी, महाराष्ट्र औद्योगिक विकास महामंडळ, अंधेरी, मुंबई.
- १४) महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता/लेखा परीक्षा) महाराष्ट्र राज्य-१, मुंबई.
- १५) महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता/लेखा परीक्षा) महाराष्ट्र राज्य-२, नागपूर.
- १६) विभागीय आयुक्त, कोकण/पुणे/नाशिक/औरंगाबाद/नागपूर/अमरावती.
- १७) अप्पर मुख्य सचिव, (जलसंपदा) यांचे स्वीय सहाय्यक, मंत्रालय, मुंबई.
- १८) सचिव (लाक्षेवि), जलसंपदा विभाग, यांचे स्वीय सहाय्यक, मंत्रालय, मुंबई.
- १९) सचिव (प्रकल्प समन्वय), मंत्रालय, मुंबई.

- २०) महासंचालक, (मेरी) नाशिक,
- २१) सर्व कार्यकारी संचालक, जलसंपदा विभाग,
- २२) मुख्य अभियंता (पा) व सह सचिव, जलसंपदा विभाग, यांचे स्वीय सहाय्यक, मंत्रालय, मुंबई.
- २३) सर्व मुख्य अभियंता, जलसंपदा विभाग,
- २४) सर्व जिल्हाधिकारी,
- २५) कृषी संचालक, महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
- २६) सर्व जिल्हा परिषदांचे मुख्य कार्यकारी अधिकारी
- २७) सर्व अधीक्षक अभियंता, जलसंपदा विभाग,
- २८) उप सचिव (लाक्षेवि/उप सचिव (सि.व्य.) जलसंपदा विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- २९) सर्व कार्यकारी अभियंता, जलसंपदा विभाग,
- ३०) लाक्षेवि (कामे) कार्यासन संग्रहार्थ.